

Lola Alfonso Noguerón

Excap del Centre de Documentació RTVV-À Punt-IVC

Paz Orero García

Documentalista IVC

Preservar la història en temps de crisi: l'arxiu audiovisual d'À Punt davant la DANA de València de 2024

INTRODUCCIÓ

El 29 d'octubre de 2024, una DANA —Depressió Aïllada en Nivells Alts— va afectar de manera intensa 75 municipis de la província de València, provocant greus inundacions, 228 morts i danys materials estimats en més de 17.000 milions d'euros. En aquest context d'emergència, À Punt, la radiotelevisió pública valenciana, va activar un dispositiu especial per cobrir la catàstrofe i va oferir un servei informatiu rellevant per a la ciutadania que quedarà com un testimoni audiovisual de l'episodi més tràgic de la història recent del territori valencià.

Durant les primeres 15 hores després del fenomen meteorològic i de la barrancada posterior, À Punt va emetre una programació informativa contínua en directe. Aquesta resposta mediàtica va incloure connexions en viu, entrevistes a afectats i autoritats, l'actualització de dades, recomanacions de seguretat i un punt de contacte per a aquelles persones que buscaven els seus familiars desapareguts.

Els equips d'À Punt van haver d'afrontar reptes logístics importants. En molts municipis de l'Horta Sud, la manca de cobertura telefònica va obligar periodistes i càmeres a caminar diversos quilòmetres per accedir a les zones afectades per poder transmetre la informació. La vocació de servei públic dels equips de periodistes, tècnics i càmeres va ser posada a prova per la dificultat tècnica d'accés per la falta de cobertura i l'aïllament físic dels municipis.

Les emissions d'À Punt durant la DANA van permetre que la població estiguera informada de la situació, de les afectacions i dels comunicats dels responsables de l'emergència, però alhora aquestes emissions han esdevingut documents històrics, socials, jurídics i mediambientals de gran rellevància. Un patrimoni audiovisual valuós per a la memòria col·lectiva valenciana. El seu contingut fa d'aquest corpus informatiu un exemple paradigmàtic de la funció patrimonial dels arxius dels mitjans de comunicació.

Analitzar aquestes gravacions audiovisuals des d'una perspectiva patrimonial permet posar en valor no sols la tasca informativa i el paper de la comunicació pública en la construcció del discurs social de les catàstrofes naturals i les seues conseqüències, sinó també el treball dels centres de documentació periodística.

Aquest article convida a mirar més enllà de la immediatesa informativa: les emissions d'À Punt durant aquells dies són, també, documents únics que s'han de preservar per a les generacions futures i representen un testimoni directe d'un episodi que ha marcat la història de molts pobles de l'Horta Sud. Recuperar, conservar i posar en valor aquest material suposa reconèixer la tasca informativa dels mitjans públics i entendre la importància de la preservació documental, dels arxius audiovisuals i dels documentalistes com a elements clau per a la salvaguarda del patrimoni.

L'ENGRANATGE QUE FA POSSIBLE INFORMAR EN DIRECTE

Quan es produeix una catàstrofe, a banda dels cossos d'emergència i de seguretat, els equips dels mitjans de comunicació es mobilitzen amb rapidesa per enviar la informació als telespectadors, als oients de la ràdio i als usuaris de xarxes socials. En situacions com la barrancada del 29 d'octubre de 2024, la capacitat d'informar amb immediatesa esdevingué fonamental i en aquest context el paper dels mitjans públics amb presència territorial i coneixement del context local van jugar un paper clau per traslladar informació útil i de proximitat. De fet, durant la setmana del 29 d'octubre a l'1 de novembre, À Punt va liderar l'audiència en diverses franges horàries, superant algunes cadenes generalistes.

El treball comença a la redacció, on es decideix qui cobrirà la informació, quin tractament o enfocament es donarà i com s'organitzaran els equips. Producció juga un paper clau: prepara els recursos materials necessaris, sol·licita permisos, localitza contactes, organitza els desplaçaments, etc.

Periodistes, càmeres i tècnics arriben al lloc dels fets per cobrir el que està passant i oferir dades útils i contrastades a la ciutadania. És una tasca que combina rapidesa i responsabilitat, sobretot quan la situació és caòtica. Els equips comencen a captar imatges, entrevistar testimonis i fer les primeres connexions d'urgència. Sovint, les condicions no són òptimes i les imatges arriben pixelades i els àudios es tallen.

A vegades, hi ha moments de molta tensió. En la cobertura de la DANA, una reportera va perdre momentàniament de vista el càmera en ple directe, en un moment en què començaven a escoltar-se les queixes públiques cap a les autoritats. Un instant especialment sensible que posa de manifest la complexitat d'informar en circumstàncies sensibles.

DEL CARRER AL SERVIDOR: LA RUTA DE LES IMATGES

Les imatges que es graven sobre el terreny es transmeten al Centre de Producció de Programes (CPP) a Burjassot, on es registren en el sistema intern per al seu ús immediat o posterior. De vegades arriben en temps real, mitjançant dispositius de connexió mòbil, però en altres casos han de ser transportades físicament en targetes de memòria. Aquest material s'importa o captura al servidor, on es deixen i queda a disposició dels equips de redacció, realització i documentació.

Nombre del título	2	Creado El	1	Duració...	Creado P...	Ultima ...	Ultima ...	I
AEMET HUGO MORAN								
AUTORITATS								
BARRANCOS								
BERNABE - CHIL								
BOMBERS								
CARLET								
COMERÇOS								
COTXES								
DENUNCIES / FAMILIARS								
ESCOLES								
INFRAESTRUCTURES								
Logo AEMET								
MILITARS								
POLIGONS								
PRIMERS DIES								
RECONSTRUCCIO DESESCALADA								
REIS								
SANITAT								
TRANSPORT PUBLIC								
VIVENDES								
VOLUNTARIS								
Recull ES-ALERT 2910		11/03/2025 13:55:24	06:02:55:08	Service Dalet	Service Dalet	16/05/2025	...	D
VALÈNCIA : PALAU DE LA GENERALITAT : CARLOS MAZON DURANT LA VIDEOCONFERENCIA AMB EL CECOP	201124	20/11/2024 11:24:51	00:01:08:07	HERNÁNDEZ...	ADMIN	09/06/2025 2...	D	
NO ENES : DANA 2024 : DECLARACIONS CARLOS MAZON A L'ENTRADA CECOP	DA_12031787 BP171124CPRI4	19/11/2024 11:24:29	00:08:28:09	PERSIVA RIP...	ADMIN	09/06/2025 2...	D	
TORNADO CARLET I ALGINET		31/10/2024 16:23:25	00:00:46:18	Service Dalet	ADMIN	09/06/2025 2...	D	
NO COMMENT TORNADO CARLET I ALGINET - DIRECTE ALGINET - VTR.ELS EFECTES DEL TORNADO (FELIX VIDEOS M...	31/10/2024 13:35:33	00:07:49:14	Service Dalet	ADMIN	09/06/2025 2...	D		

Servidor de treball on arriben els originals de càmera, senyals en directe i enviaments d'agències

INFORMAR AMB RIGOR NO ÉS CONSTRUIR UN RELAT

Amb les imatges i les dades recollides, els equips de redacció comencen a donar forma a les informacions: poden fer-ho amb una notícia breu per a la televisió o el web, una crònica radiofònica o un reportatge més extens. Són peces que ajuden a entendre millor les causes i conseqüències del que ha passat. L'objectiu és sempre oferir una informació veraç, contextualitzada i comprensible, tenint en compte que, darrere de cada xifra o dada, hi ha persones i històries que cal explicar amb responsabilitat.

APUNT TV Informatiu : ESPECIAL NTC 20:30 8:30:00 PM						
D.Prevista: 01:30:00 Diferencia: 00:36:34:05 D.Computada: 02:06:34:05						
	Tipus	Page	Noticia/Títol	Redactor/a	Duració Total	
20:38:00	VTR	50	COTXES ATRAPATS EN L'A-3	AMPARO ISABEL	00:01:12	
20:39:15	OFF	51	(TIT 2) PAS A DIRECTE AL 112	AMPARO	00:00:12	
20:39:15	DIRECT		DIRECTE 112	ADELAID	00:00:00	
20:39:15	PLATO EF	885	VIVO VIDEO RESCATE	ADELAID	00:00:00	
20:39:20	VTR	50	VTR RESCATS DIVERSOS/ BUSQUEN UN CAMIONER	terça coll	00:01:14	
20:40:46	OFF		EFFECTE Z		00:00:00	
20:40:46	VTR EF	#700	NO COMMENT TORNADO CARLET I ALGINET	MAGDA	00:01:56	
20:42:42	OFF	703	(TIT 3) PAS A DIRECTE ALGINET	AMPARO	00:00:00	
20:42:42	DIRECT		DIRECTE ALGINET TORNADO	AMPARO	00:00:00	
20:42:44	VTR EF	710	VTR ELS EFECTES DEL TORNADO (FELIX, VIDEOS MOBIL)	AMPARO PAU	00:04:10	
20:46:53	OFF		PAS DIRECTE UTIEL T.J		00:00:00	
20:46:55	DIRECT		VIVO UTIEL	T.J	00:00:00	
20:46:55	PLATO	715	PLATO RESCAT BENIFAIO	MONTESE	00:00:37	
20:47:30	OFF	82	(TIT 5) PAS A DIRECTE AL BARRANC DEL POIO CONEXO TELEFONICA PAGO MIGUEL	AMPARO	00:00:00	
20:47:30	PLATO EF	885	VIVO VIDEO PISANYA XIV RIPORT, MA SEANASSA, CATARROJA	RIPORT ORTE	00:01:13	
20:47:30	VTR	90	BARRANC DEL POIO XIVA/ PAIPORTA	MAGDA	00:01:58	
20:49:30	PAST	720	PASTILLA TAPADA ALCALDESSA DE XIVA	PAU	00:02:44	
20:52:34	OFF	63	(TIT 4) PAS A DIRECTE RIU MAGRE ALGEMESI	AMPARO	00:00:00	
20:52:34	DIRECT		DIRECTE RIU MAGRE ALGEMESI	VICTOR	00:00:00	
20:52:34	PLATO EF	#865	VIVO VIDEO RIU MAGRE A LA RIBERA	VICTOR REP	00:00:34	

October 30th 2024, 7:13:06 AM

Page 2-11

Exemple d'escaleta d'un especial informatiu d'À Punt de la DANA

CONSERVAR I CATALOGAR PER A REUTILITZAR...

Al servidor de treball, on s'han bolcat totes les imatges i àudios, és des d'on els documentalistes comencen la primera fase del seu treball: la selecció del material rellevant, fins i tot el que no s'ha utilitzat en l'emissió, però que pot tindre importància informativa o documental.

La selecció dels originals de càmera o bruts consisteix a visionar tot el material gravat en una cobertura per tal de determinar quines imatges tenen un valor informatiu, històric o d'interès per a ser conservades. No es pot guardar tot, perquè l'espai d'arxiu és limitat i cal garantir una gestió eficient dels recursos. Per això, s'apliquen criteris com la qualitat tècnica del material, la rellevància del que s'hi mostra, la presència de personatges i testimonis destacats, la singularitat de les imatges. A més, també s'aprofita per llevar duplicitats, talls irrelevants, proves de càmera o imatges sense cap interès. És una tasca discreta, basada en criteris i recomanacions internacionals de la Federació Internacional d'Arxius de Televisió (FIAT), però fonamental per preservar la memòria audiovisual del que ha passat i fer-ne ús en noves produccions audiovisuals i sonores en el futur.

En el cas de la DANA, es va fer un treball exhaustiu i es van seleccionar, arxivar i catalogar 989 originals de càmera en l'any 2024 i 1310 fins a juny de 2025.

A més d'aquest material original o brut enregistrat per les càmeres en el lloc dels fets, s'han arxivat i catalogat tots els informatius, programes especials i retransmissions emesos per la televisió, la ràdio i el web a propòsit d'esta catàstrofe, i també les peces informatives que hi formen part. Fins al 2 de desembre de 2024, À Punt va emetre 337 hores en directe cobrint la DANA.

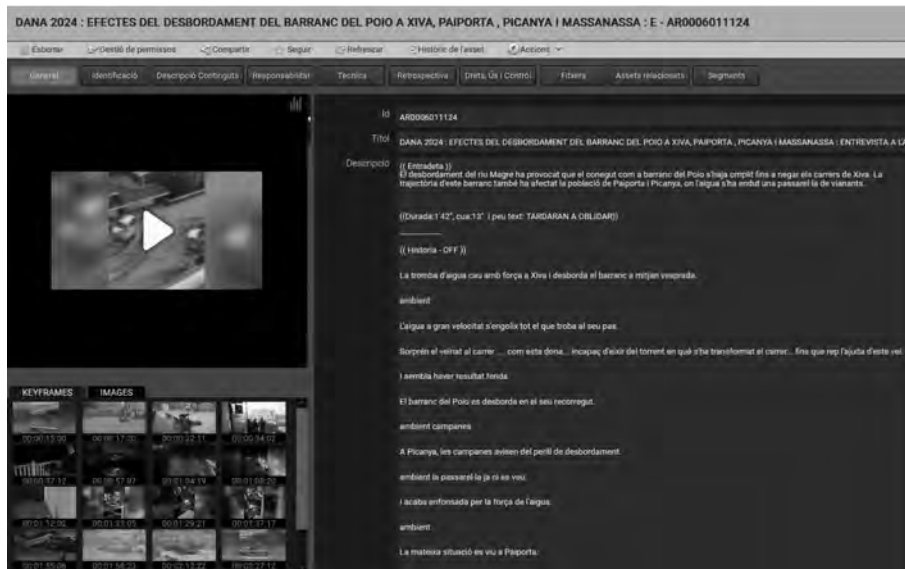
A l'arxiu d'À Punt es conserven a hores d'ara 4191 gravacions audiovisuals emeses i no emeses relacionades amb la DANA que han estat identificades, descrites i catalogades per assegurar l'accessibilitat futura per a usos periodístics, documentals, institucionals i, fins i tot, judicials.

El volum de material és tan excepcional que va requerir una gestió documental extraordinària per garantir-ne la preservació. Per això, a més de conservar la còpia de seguretat habitual, es va decidir fer un duplicat extern com a mesura de protecció, donada la importància històrica de la barrancada.

Una vegada el material ha estat seleccionat i arxivat, s'inicia la segona fase: la catalogació. Per analitzar documentalment una gravació audiovisual, primer s'identifiquen i es registren les dades bàsiques del fitxer, com ara el títol, la data de gravació i/o emissió, la durada i el format i la ubicació digital dins del fons audiovisual. A continuació, s'inclou una descripció del contingut -imatges, àudios i locució-, indicant els temes tractats, la localització, les persones participants i qualsevol altra informació rellevant que ajude a contextualitzar la gravació. També s'afegeixen descriptors o paraules clau per facilitar-ne la recuperació i es determina la seua classificació temàtica.

La laboriositat que comporta el tractament documental queda compensada quan les imatges o els àudios són sol·licitats per a noves produccions, reportatges, notícies, etc. Sens dubte, la tasca més costosa és la descripció de les imatges i la catalogació del contingut dels programes: qui hi apareix i de què es parla. Tot i això, una vegada realitzada aquesta feina documental, resulta gratificant veure com, en demanar recursos visuals o sonors, el sistema respon en qüestió de segons.

Els arxius dels mitjans de comunicació tenen una dinàmica intrínsecament àgil. Per tal de ser eficients, és fonamental la rapidesa en la resposta documental.

Exemple de fitxa de catalogació

Als centres de documentació periodística, per garantir una resposta ràpida i pertinent, el material audiovisual ha d'estar correctament catalogat i indexat. Això permet que les cerques en el sistema de gestió multimèdia es resolguen amb el mínim «soroll documental» -documents irrellevants per a la consulta- i sense «silenci documental» -documents que no apareixen perquè no han estat descrits-. En definitiva, cal que la consulta siga resolta amb promptitud, especialment quan prové dels serveis informatius diaris.

El fons audiovisual de la DANA serà clau per a futurs treballs periodístics, recerques acadèmiques, projectes educatius o produccions audiovisuals que vulguen visitar aquell moment amb una nova mirada..., *i per a recordar: la importància de conservar la memòria audiovisual.*

Més enllà del valor informatiu immediat, les imatges, àudios, testimonis i documents generats durant esdeveniments com la DANA de 2024 adquireixen amb el temps una dimensió patrimonial. Aquest material no només reflecteix un episodi crític, sinó que també captura l'impacte emocional, la resposta col·lectiva i el context social d'aquells dies. Tractar-lo com un bé cultural, i no sols com un recurs informatiu, és un pas necessari per preservar la memòria recent de la societat valenciana.

Els departaments de documentació i arxius dels mitjans públics tenen una doble responsabilitat: explotar els materials generats per l'activitat diària i garantir una conservació activa. Aquesta tasca permetrà, amb el pas dels anys, disposar d'un patrimoni audiovisual que evidencie de manera fidedigna la història contemporània. Al segle XXI, els documents audiovisuals són el reflex més fidel de la societat actual: mostren com vivim, com ens organitzem, la nostra economia, el territori, els referents polítics, culturals i esportius, i, sobretot, posen rostre i veu a persones anònimes que són protagonistes de la història.

L'augment de milers d'hores arxivades i catalogades per À Punt per la catàstrofe del 29 d'octubre de 2024 és una prova d'allò que va passar: des de la polèmica entre autoritats estatals i autonòmiques, fins als plens municipals, les declaracions dels alcaldes i les alcaldesses dels pobles afectats, els testimonis dels damnificats, voluntaris, policies, militars, etc.

Els municipis de l'Horta Sud van patir greument els efectes de la DANA. Víctimes mortals, plantes baixes negades de fang, mobles surant, records familiars danyats o perduts, negocis assolats..., cap dels que ho van viure ho oblidarà i ha quedat de manera imborrable en el record de la societat. Molts d'ells encara tenen als

seus mòbils les imatges de l'aigua arrossegant contenidors, cotxes, i tot el que trobava al seu pas. Però aquestes imatges —tan impactants com valuoses—, on estaran d'ací trenta anys? Què passarà quan els dispositius mòbils s'hagen perdut i no en quede cap rastre digital? D'ací cinquanta o seixanta anys, si no es conserven adequadament serà molt difícil —si no impossible— explicar a les generacions futures què es va viure l'any 2024. Perquè les imatges i l'àudio fan visible allò que ara tenim gravat a la retina i al cor. Els arxius són les institucions que garanteixen que allò que es viu hui no s'esvaïska demà. Fan possible que el coneixement, les imatges i les veus del present siguen accessibles per a tothom i per a sempre. En ells descansa la clau per fer perdurable la memòria col·lectiva.

Malauradament, tot el procés de tractament i conservació documental ha estat desenvolupat per un equip de documentalistes que, en el moment d'escriure aquest article, ha estat desmantellat. Resulta sorprenent i preocupant constatar que els principis fonamentals relatius a la importància dels centres de documentació no semblen estar plenament assumits per alguns responsables polítics i gestors d'institucions culturals, sobretot quan es tracta de l'arxiu audiovisual més gran de la Comunitat Valenciana: el fons RTVV-À Punt. La pèrdua de professionals amb coneixement especialitzat i experiència compromet no només el periodisme de qualitat, sinó també la capacitat de construir una memòria col·lectiva per al futur.